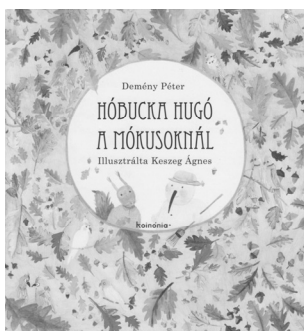

JANKÓ SZÉP YVETTE

Mogyorónyelv, hóbeszéd

DEMÉNY PÉTER: HÓBUCKA HUGÓ A MÓKUSOKNÁL

**Koinónia Kiadó
Kolozsvár, 2011
344 oldal, 1600 Ft**

”

Egy komoly arccal mancsocskáit tördelő vörös mókus és egy lógó murokora ellenére is mosolygós, pirospozsgás hóember tekint ránk sokat sejtetően Demény Péter *Hóbučka Hugó a mókusoknál* című meseregénykéjének címlapjáról. Talán egy faodú kerek nyílásában állnak, talán csak véletlen színes mintázatok ők egy tarka avarszőnyegen guruló hógolyó felszínén. Mindenesetre befele csalogatnak ebbe a finom mintázatos ékszerdobozra emlékeztető könyvecskébe, valósággal hívogatnak, hogy benézzünk a Keszeg Ágnes miniatűr illusztrációin megelevenedő mókusvilág odúiba, s hogy tovább gurítsuk azt az eltévedt hógolyót, amíg hóbučkányi mesévé nem gömbölyödik egy nyárban rekedt hóemberről.

A címszereplő öntudatos hőmbersége ellenére nem tipikus téli szezonmesét rejt ez a makkos-leveles könyvborító, és bár a kolozsvári Koinónia könyvkiadó 2011-es karácsonyi újdonságai között jelent meg, évszakokon átívelő történet a Hóbučka Hugóé. Természetesen, tesszük hozzá, hisz másként hogy is jöhetett volna létre ez a találkozás, hogyan szövődhetett volna barátság a téli álmat (jóllehet, avatott mókusológusok szerint, nem valódit) alvó mókuskölyök valamint a Hó és Hideg Birodalmából csak telente kimozduló, gyermeklelkű, kortalan külsejű hóember között? Tél és nyár, hőmberség és az embereket kritikusan szemlélő mókusság között nem kibékíthetetlenek az ellentétek. A hőmérsékletkülönbséget beépített termosztáttal, a vérmérséklet- és világnézetbeli ellentéteket pedig leleményes intra-interlingvális kommunikációval enyhítik e látszatra egy nyelvet beszélő, ám valójában különböző idiómáik rágcsáló- és hóterminológiájába gyespedett hősök. „Hogy hősök?” – kukacoskodhatnánk közbe, amennyiben az interpretációs gyümölcs-metaforikát (mely a művet, mint gyümölcsöt tételezi az azt majszólo olvasó-fogyasztó és a kritikus-kukac számára, ki azt csak fúrva eszi, s közben bele-bele rondít) is szeretnénk játékba hozni. Sem a klasszikus varázsmese-figurák, sem az újmódi szuperhősök

kalandor lelkületét nemigen örökölték főszereplőink. Inkább afféle sodródó, csetlő-botló, posztbeckettianus anti-mesehősök ők, egy elmókusított-havasított Stan és Pan páros, akiken – szégyen, nem szégyen az izgulni, kacarászni, tapsikolni vágyó mainstream-meseolvasók előtt – bizony erőt vesz a „szörnyű unalom”. Akik az ötödik fejezetben olvasóiknak hátat fordítva csak várnak-várákozni, míg két fejezettel később meg nem érkezik *Godot* a „mester” e-mailje, a megváltás ígérete. A kedvező végkifejletért vagy legalábbis cselekményszerűségért drukkolók nagy megkönnyebbülésére Hugó és Marci nem reked örökre az illúziótlan nyárban, hanem érzelmes búcsút vehet egymástól, talán nem is örökre.

További kukacos fúrás helyett azonban harapjunk bele Demény Péter (és Keszeg Ágnes) fantáziájának e zoológiai és hóantropológiai ismereteinket alaposan felülíró gyümölcsébe. Az első soroktól kezdve a nyelvi kreativitás buckáit másszuk. A beszélő és alliteráló nevek (a címszereplőn kívül Makk Marci és szülei: Melánia és Miklós, a kétes erkölcsű Rügyes Renáta, de a mókusállam maga: a Roppantó Reszpublika, valamint Makk Melánia otthona: a Terebélyes Tölgy, és munkahelye: a Görbe Gesztenye is ilyet visel, sőt, megkockáztatom, hogy a sunyi Rótfülű uraság is Rezsőként rögzül a betűrímeiktől elkényeztetett olvasók emlékezetében Dezső helyett), a hó- és mókusnyelv leleményes, önmagán sokszor túlmutató, ám mindig toleráns ütköztetése, közhelyes (ember)frázisaink, kiszólásaink, sőt, imáink hóbeszédre, mogyoró- vagy bikkmaknyelvre fordítása nemcsak a gyerek- hanem a felnőtt közönség számára is élvezetessé teszi az együttolvast. Hisz az együttolvast itt szinte a szövegbe kódoltatott. A részletgazdag képvilág és a nyelvi kidolgozottság álcája mögöl a cselekményre nyelvet öltő szöveg egyaránt közelebb- és összehajlásra csábít a könyv fölött. Ezek a melyikünk-kacagott-fel-rajta-előbb-poénok és melyikünk-szúrta-ki-gyorsabban-képrészletek egyedül olvasgatva sokkal kevésbé izgalmasak, összekacsintós társasjátékként viszont kinyílnak, életre kelnek, nyomot hagynak a retinán, nevetőránccokat az arcon, kérdőjeleket az agyban. Játékosan irányítják figyelmünket saját perspektívánk, tanult konvencióink viszonylagosságára, kimozdíthatóságára. Hóbucka Hugó meséje, a mesék poszt-arkhimédieszi rutinfogását alkalmazva keres egy külső „pontot”, azaz hóbuckát, hogy onnan kimozdítsa adottnak vélt világunkat a helyéből. Nem az önálló életet élő, ábrándozó, nyújtózkodó, barátkozó, unatkozó, sírva fakadó, zenét hallgató, imádkozó, e-mailező hóember a mesés illúzió, az ábránd ezek szerint, hanem az emberek fantáziátlan világa, melyben a hóemberek nem mozdulhatnak meg, mókusok nem élhetnek civilizált társadalomban, a hó nem hullhat nyáron. Ravasz csavarral épp az ábrándtalan embervalóság az illúzió a világról sokkal többet tudó, transzcendens léptékben gondolkodó hóemberek szerint. Hogy ki kinek a játéka, ki kinél felsőbbrendű, ki kinek kiszolgáltató, ebben a hóember-mókus-ember viszonyrendszerben, nehéz lenne eldönteni. De talán nem is kell. Fellélegezhetünk. Talán épp a hierarchizáló gondolkodásmód aláásása zajlik itt. A konvencionális, illuzórikusan realista perspektívától való szabadulhatnékot pedig nem csak a szöveg szintjén érhetjük tetten. Keszeg Ágnes illusztrációi is valamiféle színesen, játékosan, hógolyó- vagy mókusfarkincaszerűen görbülő univerzumot mutatnak időnként, mely egyrészt láthatóan összeér az emberek világával, sőt, túlnő azon, a következő pillanatban viszont úgy tűnik, elférne a tenyerünkben.

Hogy hagyományt folytat vagy valami újat kezd-e ez a kötet, nehéz és főleg felesleges volna eldöntenünk. Az egyszerre óriás és törpe alakok, a hangulatos odúbelsők tán/természetesen nem véletlenül idézik messziről Fodor Sándor és Ruzs Livia Csipikéjének világát, az ábrándos hóember Csukás István és Sajdik Ferenc kétballábás fantáziaszüleményeit, Lázár

Ervin sajátos nyelvet beszélő alakjait. Keszeg Ágnes bevallotta azóta szeretett volna „erdőmesét illusztrálni”, hogy az azóta klasszikussá vált Csipike-illusztrációkkal találkozott gyermekkorában. Demény Péter, ennél sokkalta általánosabban, úgy nyilatkozott egy a XVII. Marosvásárhelyi Könyvvásáron készült interjújában: „Hó bucka Hugónak mindenkire köze van, aki jó meséket írt magyarul vagy más nyelven, vagy éppen jó rajzfilmet rendezett.” Szó sincs azonban retró-színvilágról, anakronisztikus, technikailag alulművelt hőemberekről, mókusokról. A mese hangsúlyosan mai, globalizáció-korabeli. Az 1970–80-as évek politikai áthálásait idéző Rótfülű „Disszonáns” Dezsőről sem könnyű eldönteni, vajon a mókusrespublikában rekedt divatjamúlt besúgó vagy nyugalmazott-házmester-szindrómában szenvedő idegengyűlölő-e inkább. Hm, vagy esetleg afféle félbemaradt intrikus, aki a regény reménybeli folytatásában kap majd kulcsszerepet? Nem tudni. Azt viszont igen, hogy: „Valami történik: egyfajta áram vagy rajzás, aminek folytatódnia kell” – ahogy Demény Péter mondta a 2009-es Aranyvackor díj átvétele után a kolozsvári Szabadság című napilapnak (a Pozsonyi Pagony által alapított díjat a Hó bucka alapjául szolgáló mesekezdemény és a Máté Angi–Sulyovszky Sarolta szerzőpáros *Volt egyszer egy városa* megosztva kapta). „Úgy érzem, elkezdődött valami, Zágoni Balázs, Máté Angi, a Kincses Képeskönyv sorozat stb. által mintha ismét sűrűsödne a levegő Erdélyben. Ez látszott a Pozsonyi Pagony pályázatán is.”

Valami történik, valami folytatódik. Talán épp most réved „végzetesen” a felhőkbe egy újabb szénszempár.

(Demény Péter: Hó bucka Hugó a mókusoknál, Keszeg Ágnes illusztrációival)